

AMINA KUPUSOVIĆ

(Sarajevo)

MUSLIMANSKA IMENA U OPŠIRNOM POPISU BOSANSKOG SANDŽAKA IZ 1604. GODINE

Ovim radom imali smo namjeru predstaviti neka zapažanja u vezi sa muslimanskim imenima orijentalnog porijekla kod nas. Ograničili smo svoja istraživanja na Opširni popis bosanskog sandžaka iz 1604. godine.¹ Ovaj izvor daje mnoge onomastičke podatke, a za ovakav rad je naročito pogodan iz dva razloga. Opširni je, dakle poimenični, što znači da bilježi sve domaćine, odrasle i za rad sposobne muškarce. Drugo, vrijeme njegovog nastanka označava već poodmaklu islamizaciju u Bosni. Ženska imena se navode samo u slučaju da je udovica nosilac domaćinstva, tako da registar ženskih imena koja ovdje dajemo predstavlja samo segment ženskih imena tog vremena.

Pored pojedinačnih osvrtâ na muslimansku antroponimiju kod nas, u okviru književnih i istorijskih studija ovom problematikom u nekoliko zapaženih radova bavio se Srđan Janković.² Najobuhvatniji rad iz ove oblasti je monografija Ismeta Smailovića koja sadrži studiju o muslimanskim imenima kod nas i njihov indeks sa značenjima, oznakom porijekla, načinom promjene i naznakom frekvencije.³ Postoje imenici u kojima su sadržana muslimanska imena koja se preporučuju za nadijevanje bez naznake frekvencije i izvora odakle su uzeta.⁴ Smatramo da bismo ovim radom koji se zasniva na izvornoj građi s početka 17. vijeka mogli ostvariti novi uvid u ovu temu.

Pošto se radi o pisanom izvoru na stranom jeziku, ne dobivamo informacije ni o modifikaciji ovih imena u njihovom prelasku iz arapskog i perzijskog u osmanski, niti je evidentno njihovo prilagođavanje našem jeziku. To je i razumljivo ne samo zato što je defter pisan osmanskim jezikom, već i zato što se u pisanoj formi uglavnom ide za originalnim oblikom imena.

-
- 1 DEFTERI MUFASSAL LIVA-I BOSNA - Ankara, Tapu Defteri 479. U Orijentalnom institutu se nalaze fotokopije ovog deftera. Obradivan je u okviru projekta Izvori za istoriju Bosne i Hercegovine iz XVI vijeka i dosad je urađena prva faza.
  - 2 Srđan Janković, *Nova lična imena u bosanskohercegovačkih Muslimana*, Vtora jugoslovenska onomastička konferencija, MANU, Skopje 1980, str. 125-131; *Razvoj prezimena kod Muslimana*, Zbornik Šeste jugoslovenske onomastičke konferencije, SANU, Beograd 1987, str. 427-435.
  - 3 Dr Ismet Smailović, *Muslimanska imena orijentalnog porijekla u Bosni i Hercegovini*, Institut za jezik i književnost, Monografije I, Sarajevo 1977.
  - 4 Ibrahim Kemura, *Muslimanska imena i njihova značenja*, Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva u SFRJ, Sarajevo 1975; Senad Agić, *Muslimanska lična imena*, Starješinstvo Islamske zajednice Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije, Sarajevo 1988.

Potvrdu ovom nalazimo i u sličnim crkvenim popisima. U popisu katoličkog stanovništva u BiH, prema izvještajima biskupa Dragičevića i Bogdanovića iz 1743. i 1768. godine nalazimo imena kao što su: Blasius (Blaž), Elias (Ilija), Joannes (Ivan), Georgius (Đuro), Florentius (Cvjetko).⁵

Onomastička građa turskih katastarskih knjiga već je korištena kod nas. Mitar Pešikan je napisao opširnu studiju o zetsko-humsko-raškim imenima na početku turskog doba koristeći se nekim, dosad objavljenim defterima.⁶ On je i autor jednog rada o upotrebljivosti onomastičkih podataka iz turskih deftera.⁷

O teškoćama čitanja i dešifrovanja turskih katastarskih knjiga pisano je i u uvodima dosad objavljenih deftera.⁸ Radi upoznavanja čitaoca koji nije u ovo upućen iznijecemo ukratko neke poteškoće.

Defteri su pisani na osmanskome jeziku, osmanskim pismom. Najčešće su izostavljene dijakritičke tačke i kratki vokali. Teškoće nastaju naročito kada se radi o toponimima i vlastitim imenima domaćeg neislamiziranog življa. Radi ilustracije možemo navesti primjer. Pisani oblik رانكو može se čitati kao Ranko, Rajko i Ratko. Priređivač deftera utvrđuje koja od ovih solucija je vjerovatnija i jedan pisani oblik čita na jedinstven način.

Ipak ne možemo reći da je bilježenje ovakvih riječi bilo proizvoljno. Sistem je postojao i dosljedno je primjenjivan. Uočljivo je recimo tačno razlikovanje glasova č i ć. Č se uvijek bilježi slovom چ , a ć چ . Na primjer, Milić ميلك , Vučić ووجيك . Često jedno slovo označava nekoliko glasova, tako da je priređivač u nedoumici za koji da se opredijeli. Arapskim slovom ک označavaju se glasovi k, ć, g, đ, n. Ovi primjeri ukazuju samo na dio poteškoća s kojima se susreću priređivači turskih katastarskih knjiga.

Dešifrovanje muslimanskih imena je mnogo lakše, jer se radi o jeziku, odnosno pismu iz kojeg ona potiču. Ovo naročito važi za imena arapskog porijekla jer potiču iz jezika sa konsonantnom osnovom. Ovdje je problem više tehničke prirode. Naime, postavlja se pitanje kako ta vlastita imena prenositi u prevodu deftera. Da li slijediti njihovu današnju zvukovnu sliku, vršiti transliteraciju ili transkripciju. Mora se imati u vidu i modifikacija

5 Luka Đaković, *Prilozi za demografsku i onomastičku građu Bosne i Hercegovine* (Na osnovu popisa katoličkog stanovništva 1743. godine), ANUBiH, Grada, knj. XXIII, Odjeljenje društvenih nauka knj. 19, Sarajevo 1979.

6 Mitar Pešikan, *Zetsko-humsko-raška imena na početku turskog doba*, SANU, Odeljenje jezika i književnosti, Odbor za onomastiku Beograd 1984.

7 Mitar Pešikan, *O upotrebljivosti onomastičkih podataka iz turskih deftera*, Južnošlovenski filolog knj. XXXVII, Beograd 1981, str. 91-108.

8 Kod nas je dosad fragmentarno ili u cijelosti objavljeno nekoliko deftera. Ovdje ćemo navesti samo one koje je izdao Orijentalni institut:

Dr Hazim Šabanović, *Krajšite Isa-bega Ishakovića*, Zbirni katastarski popis iz 1455. godine, Orijentalni institut, Monumenta Turcica, Serija II, Defteri knj. 1, Sarajevo 1972.

Hamid Hadžibegić, Adem Handžić i Ešref Kovačević, *Oblast Brankovića*, Opširni katastarski popis iz 1455. godine, Orijentalni institut, Monumenta Turcica, Serija II, Defteri knj. 2, Sarajevo 1972.

Ahmed S. Aličić, *Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovina*, Orijentalni institut, Monumenta Turcica, Serija II, Defteri knj. 3, Sarajevo 1985.

arapskih imena u osmanskome jeziku. Da li slijediti, recimo, izvorni arapski oblik ili njegovu modifikaciju u osmanskome. Na primjer, da li pisanu formu **رضوان** čitati kao Ridvan, što donekle odgovara njegovom arapskom originalu ili Rizvan, što je turska modifikacija tog imena. Obradivači ovog deftera su se opredijelili za tursku verziju jer su imena došla turskim posredstvom. Uglavnom se ide za tim da se da transkripcija prilagođena našem jeziku, ali ne interpretacija imena, nego njegov originalan oblik. Tako se, recimo, vlastita imena Alija, Balijsa, Velija, Muslija i sl. bilježe bez srpskohrvatskog nastavka - ja, tim prije što se ne može sa sigurnošću ustanoviti da li je ovaj nastavak, radi lakšeg izgovora i promjene, dodavan odmah nakon što je ime prihvaćeno u našem jeziku. Nikakve glasovne promjene koje su uslijedile prihvatanjem ovih imena u srpskohrvatski jezik nisu vidljive u njihovom pisanom obliku, tako da se o tome može govoriti samo na osnovu analogije sa današnjim izgovorom. Pošto je u monografiji I. Smailovića već dosta rečeno o tome, mi se ovdje nećemo time baviti, nego ćemo dati osvrt na porijeklo muslimanskih vlastitih imena prikupljenih u ovom izvoru, dati pregled vlastitih imena koja danas nisu u upotrebi i reći nešto o identifikaciji osoba koje se potpisuju u ovom defteru, tj. o osmanskome antroponimijskoj formuli.

Ne možemo odgovoriti na pitanje kako su islamizirani narodi izabirali svoja imena. Budući da je kod nas islamizacija vršena posredstvom Osmanlija, svakako da je preuzet njihov repertoar imena. Bilo bi i suviše pojednostavljeno reći da se prilikom islamizacije jednostavno prevodilo ranije, neislamsko ime. Svaki Vuk nije morao postati Kurd, ali pošto se u oba slučaja radi o veoma čestim imenima, moguće je i postojanje ovakve prakse. Na osnovu ove građe može se tvrditi da su prvenstveno uzimana karakteristična muslimanska imena, koja već na prvi pogled govore o konfesionalnoj pripadnosti nosioca. Izbor imena u jednom naselju često nije velik. Tako na primjer u jednom selu srećemo trojicu Mustafa, tri Hasana, dvojicu Alija, dva Omera, tri Ahmeda, dva Kurda, dvojicu Jahja i dva Husejna. U sredinama koje su ranije islamizirane imena su raznolikija. To naročito primjećujemo u urbanim sredinama. To je i razumljivo ako uzmemo u obzir da su kasabe predstavljale vjerska središta, i da je njihov nastanak bio u uskoj vezi sa osnivanjem vjerskih zavještaja (vakufa) i džamija kao bitnih objekata njihovog nastanka.

Sami Turci su primajući islam usvojili priličan broj arapskih imena, a i perzijski uticaj na osmansku antroponimiju bio je veoma izražen. Prema tome, muslimanska imena u Bosni čiji registar ovdje navodimo su arapskog, turskog i perzijskog porijekla.

IMENA ARAPSKOG PORIJEKLA

Imena arapskog porijekla ima najviše, a i najfrekventnija su. U većini slučajeva imaju značenje neke karakterne ili fizičke osobine.

hrabar - شجاع

Arapski jezik je jezik islama i Kur'ana, pa muslimanska imena arapskog porijekla često označavaju pripadnost i odanost vjeri. To je naročito

uočljivo u imenima koja predstavljaju genitivnu vezu između riječi *‘abd* - rob i nekog od Božijih imena.

rob Uzvišenog - عبد الجليل

Takav je slučaj i sa imenima kod kojih je drugi član genitivne veze riječ الله *Allah*,

Allahova milost - لدى الله

Allahovo svjetlo - نور الله

ili je drugi član genitivne veze riječ *dīn* - vjera.

Zvijezda vjere - سحاب الدين

Česta su arapska imena koja formalno-gramatički predstavljaju participe, aktivne ili pasivne:

Onaj koji dijeli - فاسم

(Od Allaha) pomognut - منصور

Nadalje, i apelativne imenice, najčešće infinitive koji u arapskom jeziku imaju imensku formu srećemo u vlastitim imenima.

Briga, pažnja, njega, providnost (Božija) - عناية

U najfrekventnija muslimanska lična imena spadaju ona preuzeta iz arapskog jezika, ali starohebrejskog ili nekog drugog porijekla, a predstavljaju imena vjerovjesnika ili drugih ličnosti spomenutih u Kur'anu. Npr:

Ibrahim	ابراهيم	Salih	صالح
Jusuf	يوسف	Musa	موسى
Sulejman	سليمان	Davud	داود
Jahja	يحيى	Ismail	اسماعيل
Ilijas	اليسا	Isa	عيسى

U našoj literaturi pogrešno se ime *Jahja* veže za arapski korijen hayy - živjeti, pa se prevodi našim imenom Živko. Ono potiče iz starohebrejskog (Johanana - Jahve je sklon).

Imena se i danas daju često, ne zbog svog značenja, nego iz poštovanja prema ličnostima koje su ga nosile. Tako su u muslimanskoj antroponimiji česta imena istaknutih ličnosti istorije islama:

Omer	عمر
Ali(ja)	علي
Osman	عثمان
Hasan	حسن
Husejn	حسين

Posebno mjesto zauzima lično ime vjerovjesnika *Muhammeda*, koje je u turskom jeziku doživjelo transformaciju u Mehmed. U našem imeniku zas-

tupljena su oba ova antroponima.⁹ Suzanne Kakuk smatra da je i lično ime Memi hipokoristik od *Mehmed*.¹⁰ *Ahmed* i *Mustafa* su također imena kojima je nazivan Vjerovjesnik, pa su i ona česta u muslimanskoj antroponimiji.

IMENA TURSKOG PORJEKLA

Ekspanzionistički, osvajački karakter Osmanskog Carstva manifestovao se u veličanju junaštva, izdržljivosti i čvrstine. Apelativne imenice koje označavaju neku čvrstu i postojanu materiju česte su u ovim imenima.

Gvozden - *Timur* تیمور Gvožđe-kamen *Timurtaş* تیمورطاش

Nekadašnji totemizam turskih naroda ostavio je snažan uticaj na imenima. Imena životinja u vlastitim imenima srećemo u mnogim jezicima.

Vuk - *Kurd* کورد Krupan medvjed - *Balaban* بالابان

Pas - *Barak* براق

Nazivi ptica grabljivica, naročito obučavanih za lov našli su svoje značajno mjesto u turskim imenima¹¹.

Soko - *Dogan* طوغان Soko - *Sunkur* سنکفر

Soko - *Çakir* چاقر Jastreb - *Atmaca* اتمچه

Imena koja u svom značenju imaju junaštvo, neustrašivost, hrabrost su sljedeća:

Junak - *Malkoç* مالکوج

Onaj koji izaziva strah - *Korkud* کورکود

Paša-junak - *Paşajigit* پاشایگیت

Boje također srećemo u turskim vlastitim imenima:

Crnkast, crnomanjast - *Karaca* کراجه

Žučkast - *Saruca* ساروجه

Žut - *Sari* ساری

Crnook - *Karagöz* کورهگوز

Plavook, svijetlih očiju - *Alagöz* الاکور

Često u imenima susrećemo tursku riječ *han* - vladar. Obično se dodaje na kraća imena bez obzira da li su ona arapskog, turskog ili perzijskog porijekla. Npr.

Ejnehan ابنه جان

Selvihan سلویخان

9 U Defteru koji smo obrađivali nismo mogli razlikovati ova dva antroponima, jer imaju istu pisanu formu. U nekim drugim dokumentima kod imena Muhammed obavezno se bilježi znak tašhdida, čime se uspostavlja razlika od imena Mehmed. Ovdje nismo to uočili, pa smo svaki pisani oblik (arapski) čitali kao Mehmed.

10 Suzanne Kakuk, *Quelques catégories de noms de personne turcs*, Acta Orient. Hung. tomus XXVIII, Budapest 1974, str. 1-35.

11 Bedriye Atsız, *Raubvogelnamen als Eigennamen in frühosmanischer Zeit (Imena ptica grabljivica kao lična imena u ranoosmanskom periodu)*, POF 30, Orientalni institut, Sarajevo 1980, str. 11-17.

Memihan	ميمحان	Veledhan	ولدخان
Timurhan	تيمورخان	Velihan	وليخان
Devlethan	دولتخان	Alihan	عليخان

Zaštitna imena obično se daju tamo gdje je velika smrtnost djece i srećemo ih u mnogim jezicima. Kod nas su npr. Živko, Stojan i staro ime Da-biživ, a u turskom takva su imena izvedena od glagola *durmak* (turmak)-stati

Neka stane - Dursun (Tursun) طورسون، د ورسون

Stojan - Durmuş (Turmuş) طورمش، د ورمش

Često se imperativ glagola *durmak* (turmak) kombinuje sa nekim imenom.

Tur-Ali - طورعلي

Tur-Bali - طوربالی

IMENA PERZIJSKOG PORIJEKLA

Duga tradicija Perzijskog Carstva zadržala se u legendama, usmenoj i pisanoj književnosti i sasvim je razumljivo da je našla svoje mjesto i u ličnim imenima. Vrlo su česta ženska imena perzijskog porijekla:

Ljubičica - Benešce بنفشه

Slavuj - Bulbul بلبل

Među najfrekventnija imena perzijskog porijekla u defteru koji smo obrađivali spadaju:

Ferhad فرهاد

Behram بهرام

Derviš درویش

Šahman شهمان

I u perzijskim imenima, kao i u turskim veliča se junaštvo i hrabrost.

Pobjedonosan, uspješan - Firuz فیروز

Hrabar, jak - Pehlivan پهلوان

Općenito u imenima često nailazimo na riječ *sreća*, ili na pridjev *sre-tan*. Takav je slučaj i sa nekim perzijskim imenima.

Veselje, radost - Šadi شادی

Nazive planeta također srećemo u perzijskim imenima:

Mars - Behram بهرام

Saturn - Kejvan کیوان

IMENA SASTAVljena OD RJEČI RAZLIČITOG PORIJEKLA

Arapski, perzijski i turski jezik izvršili su međusobno vrlo jake uticaje mada pripadaju trima različitim porodicama jezika. Leksika je prelazila iz

jednog jezika u drugi, a leksika sva tri jezika naročito je zastupljena u osmanskom. Zato ima mnogo imena koja su kombinacija ovih jezika.

Požrtvovan - Džanfida - perz. arap. جانفدا

Bogom dan, Bogdan - Hodaverdi - perz. tur. خداوردی

Soko - junak, Bazjigit - perz. tur. بازیکیت

Sretan - Hoškadem - perz. arap. خوشقدم

Abdišah* عددی شاه، عبدی شاه

°abdišāh

rijetko (2)

< ar. °abdi = čovječiji, ljudski, ropski + perz. šāh = car, vladar

Kod Smailovića pogrešno se naše ime Abdija, tj. Avdija izvodi iz hipokoristika Abdo (od Abdullah), dodavanjem našeg nastavka-ija. °Abdi kao lično ime postoji u arapskoj antroponimiji i turskim posredstvom prešlo je i u našu antroponimiju. Dodavanjem nastavka -ja postaje *Abdija*, kao npr. Veli - Velija i sl.

Ajvaz ایواد

°iṭwād

rijetko (2)

Etimologiju nismo uspjeli utvrditi. Po glasovnoj slici odgovara mu riječ °aywad, koja predstavlja lično ime koje se često davalo robovima, tj. slugama, naročito na dvoru. Da li se ovdje radi o pogrešnom pisanju ili su to dva različita imena nismo mogli utvrditi.

Alagoz الاكوز

ālāgōz

često (100)

< tur. ālā = šaren, raznobojan, plav + tur. gōz = oko, ālāgōz = plavook, raznobojnih očiju

Alidžan علیجان

°aliğān

rijetko (6)

< ar. °alf = visok, uzvišen, izvrstan + per. ġān = duša, °aliğān = velikodušan

Alihan علیخان

°alfhān

manje često (69)

< ar. °alf = visok, uzvišen, izvrstan + tur. hān = vladar

Ališah علیشاه

°ališāh

često (193)

< ar. °alf = visok, uzvišen, izvrstan + per. šāh = car, vladar

Ašik عاشق

°ašiq

rijetko (2)

< ar. °ašiq = zaljubljen, onaj koji voli

U terminologiji tašawwufa označava derviša, osobu koja izgara u ljubavi prema Bogu.

* U ovom imeniku data su samo lična imena koja nisu sadržana u Monografiji Ismeta Smailovića.

- Atlu** اتلو
 atlu manje često (46)
 < tur. at = konj + tur. sufiks *lu*, atlu = konjanik
 Postoje prezimena Atlagić i Atlibegović.
- Atmadža** اتمجه
 ātmaža manje često (47)
 < tur. ātmaža = kobac obučen za lov na ptice, jastreb, vrsta sokola
- Bahšajiš** بخشايش
 bāḥšāyeš rijetko (1)
 < per. bāḥšāyeš = milost, samilost, dobročinstvo
- Bajramlu** بیراملو
 bayrāmlu
 < tur. bayram = praznik + tur. sufiks *lu*, Bayrāmlu = praznički
- Bazjigit** باريگيت
 bāzyigīt rijetko (1)
 < per. bāz = soko + tur. yigīt = mladić, junak
- Balaban** بالبان
 bālabān manje često (49)
 < tur. bālabān = krupan medvjed, krupan
- Barak** براق
 barāq često (116)
 < tur. barāq = lovački pas, kosmat, kudrav
- Bališah** باليشاه
 bālīšāh rijetko (1)
 < arap. bālī = etimologija nejasna + perz. šāh = car, vladar
- Behmen** بهمن
 behmen rijetko (1)
 < perz. behmen = 11. mjesec perzijske sunčeve godine, blagonaklon
- Budak** بوداق
 būdāq rijetko (16)
 < tur. būdāq = grana, izdanak (nastalo od bugdāq)
- Devlethan** دولتخان
 dawlatḥān rijetko (18)
 < arap. dawlatu = vlast, država, sreća + tur. ḥān = vladar
- Devridžihan** دوريجهان
 dawriḡihān rijetko (1)
 < arap. dawr = krug, doba, period + perz. ḡihān = svijet
- Dogan** طغان، طوغان
 ṭōgān, ṭogān, dōgān
 < tur. ṭōgān = soko
- Dogdi** طوعدی
 ṭōgdī rijetko (3)
 < tur. ṭōgdī = rođen je (od glagola dogmak = roditi)

- Džihan جهان
 ġihān rijetko (1)
 < perz. ġihān = svijet
- Džihangir دهاگیر
 ġihāngīr rijetko (1)
 < perz. ġihān = svijet + perz. gīr = onaj koji drži
 ġihāngīr = vladar, osvajač svijeta
- Džanfida جانفدا
 ġānfidā rijetko (1)
 < perz. ġān = duša + arap. fidā = žrtva
 ġānfidā = požrtvovan
- Ejnebegi اینه بگی
 eynebegi često (126)
 < tur. eyne (etimologija neutvrđena) + tur. beg = beg (titula)
- Ejnehan اینه خان
 eynehān često (386)
 < tur. eyne (etimologija neutvrđena) + tur. hān = vladar
- Elvan الوان
 'alwān rijetko (1)
 < arap. 'alwān = pl. od lawn = boja, izgled, oblik
- Emiršah امیر شاه
 'amīršāh
 < arap. 'amīr = zapovjednik, princ + perz. šāh = car, vladar
- Erdogdi اردوغدی
 ertogdī rijetko (1)
 < tur. er = muškarac, vojnik + togdī = rođen je
- Evhad اوحاد
 awḥad rijetko (20)
 < arap. awḥad = jedini, jedinstven, neuporediv
- Evrenos اورنوس
 evrenōs rijetko (14)
 Etimologija ovog imena nije utvrđena. Evrenos-beg je osnivač turske vojno-plemičke porodice Evrenosoğullari. Za vrijeme sultana Murada I (1359-1389) bio je pogranični komandant u Rumeliji.
- Evlija اولیا
 awliyā rijetko (24)
 < arap. awliyā'u, nepravilni plural od waliyyu = prijatelj, pomagač, miljenik, bogougodnik. U turskom jeziku ponekad se arapski plural upotrebljava u singularnom značenju (npr. aḥbab = prijatelj)
- Evlīšah اولی شاه
 awlīšāh rijetko (1)
 < arap. awlī(ya) = prijatelj, pomagač + per. šāh = car, vladar

- Isa عيسى
 ʿisā često (87)
 Kurʿansko tj. biblijsko ime vjerovjesnika Isusa. Potiče iz starohebrejskog i znači jako iskren, pomagač Božijeg puta.
- Isa-Bali عيسى بالي
 ʿisābālī manje često (65)
 Lično ime sastavljeno od ʿisā i Bālī.
- Ivez عيڤ
 ʿiwaḍ rijetko (14)
 < arap. ʿiwaḍ = naknada, zamjena
- Jahši يحيى
 yahšī rijetko (16)
 < tur. yahšī = dobar, lijep.
 Ovo ime se u defteru moglo čitati i kao Bahši, jer nema tačkica.
- Joldaš يولداش
 yoldāš rijetko (1)
 < tur. yoldāš = saputnik, drug
- Kalender قلندر
 qalandar rijetko (5)
 < perz. qalandar = derviš, asketa
- Kara Ali قره علي
 qara ʿalī rijetko (4)
 < tur. qara = crn + arap. ʿalī = visok, plemenit
- Karadža قراجه
 qarāḡa rijetko (10)
 < tur. qarāḡa = crnomanjast
- Karagoz قراگوز
 qaragöz često (114)
 < tur. qara = crn + tur. göz = oko, qaragöz = crnook
- Koldžu قولجي
 qolḡī rijetko (2)
 < tur. qolḡī = stražar
- Korkud قورقود
 qōrqūd često (148)
 < tur. qōrqūd = imp. gl. korkutmak = uplašiti (nekoga)
- Kubad قياد
 qubād rijetko (2)
 < perz. ime. 19. vladar sasanidske dinastije.
- Kurd-Ali قورد علي
 qūrd-ʿalī često (297)
 < tur. qurd = vuk + arap. ʿalī = visok, plemenit.
 Kombinacije sa imenom Ali su vrlo česte, bilo da je ovo ime na prvom ili na drugom mjestu. V. Pir-Ali, Kara Ali, Ali-Bali, Alidžan, Alihan,

- Ališah, Tur-Ali, Sejd-Ali
- Kurteš قورش
 qurteš rijetko (2)
 < tur. qūrdāš = nećak
- Lutfullah لطف الله
 luṭfullāh rijetko (2)
 < arap. luṭf = dobrota, milost + 'Allāh = Allah, vlastito Božije ime;
 Luṭfullah = Božija milost
- Memihan ميمحان
 memīhān
 < tur. Memī = najvjerovatnije hipokoristik od vlastitog imena Meh-med¹². On kao takav postoji u turskom jeziku i nije nastao kod nas. +
 tur. hān = vladar
- Memišah ميمشاه
 memīšāh često (132)
 < tur. memī (Vidi prethodno ime) + perz. šāh = car, vladar
- Mesih مسيح
 masīḥ rijetko (6)
 < arap. masīḥ = Mesih, Mesija. Arabizirana riječ od hebr. mašīha. U Kur'anu se spominje kao jedno od imena vjerovjesnika Isa-a (Masīḥ 'Isa bnu Maryam).
- Mustedam مستدام
 mustadām rijetko (1)
 < arap. part. pasiv. od gl. istadāma, mustadām = trajan, vječan
- Nasrullah نصر الله
 naṣrullāh rijetko (1)
 < arap. naṣr = pomoć, zaštita + 'Allāh = Allah, vlastito Božije ime,
 naṣrullāh = Božija pomoć
- Nebi نبي
 nabī rijetko (18)
 < arap. nabīyyu = vjerovjesnik, poslanik (nb')
 arap. nabīyyu = visok, uzdignut (nbw)
 U današnjoj upotrebi zadržalo se žensko ime Nebija.
- Nuh نوح
 nūḥ rijetko (5)
 < arap. nūḥ = Nuh, kur'ansko tj. biblijsko ime vjerovjesnika Noje. Na starohebrejskom znači mir.
- Nurullah نور الله
 nūrullāh rijetko (7)
 < arap. nūr = svjetlo, svjetlost + 'Allāh = Allah, vlastito Božije ime,
 nūrullāh = Božije svjetlo

12 Vidi bilješku 10.

- Pašajigit پاشايگيت
 pāšayigīt rijetko (37)
 < tur. pāšā = paša, titula visokog dostojanstvenika u Osmanskom Carstvu + tur. yigīt = mladić, junak, hrabar
- Pehlivan پهلوان
 pehlevān rijetko (1)
 < perz. pehlevān = junak, hrabar, artist, akrobata
- Pervan پروان
 pervān rijetko (10)
 Etimologija neutvrđena
- Pervane پروانه
 pervāne često (250)
 < perz. pervāne = leptir
- Perviz پرويز
 pervīz rijetko (34)
 < perz. pervīz = pobjedonosan, uspješan, sretan
- Pijale پياله
 piyāle rijetko (1)
 < perz. piyāle = pehar, čaša
- Pir-Ali پيرعلي
 pīr °alf često (145)
 < perz. pīr = starac + arap. °alf = visok, plemenit. Pir može značiti i osnivača sufijskog tarikata.
- Pir-Budak پيربوداغ
 pīr-budāq rijetko (2)
 < perz. pīr = starac (vidi prethodno ime) + tur. Budaq v.
- Pir-Mehmed پير محمد
 pīr-meḥmed rijetko (2)
 < perz. pīr = starac + tur. Meḥmed, modifikacija arap. imena Muḥammad = mnogo hvaljen, slavljen, hvale dostojan
- Pir-Mezid پيرمزيد
 pīr-mazīd manje često (67)
 < perz. pīr = starac + arap. mazīd = povećan, povećanje, dodatak
- Purdževan پوردچوان
 purġavān rijetko (1)
 < perz. pūr = sin + perz. ġavān = mladić, mlad
- Rušen روشن
 roušan rijetko (1)
 < perz. roušan = svijetao, jasan, sjajan
- Saltuk صالتق
 šāltiq
 < tur. saltıq. Sarı Saltıq, sljedbenik Hadži Bektaša, ličnost oko koje se ispredaju mnoge legende. Postoji sedam mjesta za koja se vjeruje

- Šahkerim شاهكريم rijetko (1)
 šāhkarīm
 < perz. šāh = vladar, car + arap. karīm = plemenit, velikodušan
- Šahnazar شاه نظر rijetko (1)
 šāhnazar
 < perz. šāh = vladar, car + arap. nazar = pogled, pažnja, naklonost.
 Susreće se češće kao žensko ime.
- Širi شيرى često (86)
 šīrī
 < perz. šīrī = lavovska snaga, junaštvo (šīr = lav)
- Širmerd شيرمرد često (113)
 šīrmard
 < perz. šīr = lav + perz. mard = čovjek
- Šudža شجاع rijetko (7)
 šuǧā°
 < arap. šuǧā° = smion, hrabar; junak, heroj
- Timurhan تيمورخان često (253)
 tīmūrḥān
 < tur. tīmūr = željezo + tur. ḥān = vladar
- Timurtaš تيمورطاش rijetko (4)
 tīmūrṭāš
 < tur. tīmūr = željezo + tur. ṭāš = kamen
- Torlak طورلاق rijetko (2)
 ṭōrlāq
 < tur. ṭōrlāq = mlad, neiskusan, razmetljivac
- Tur-Ali طورعلى često (206)
 ṭūr-°alī
 < tur. ṭūr = imp. glagola *turmak/durmak* = stati, stani
 + arap. °alī = visok, plemenit
- Tur-Bali طوربالي rijetko (4)
 ṭūr-bālī
 < tur. ṭūr = stani + arap. bālī (etimologija nejasna)
- Turgud طورغود rijetko
 ṭūrgūd
 < tur. ṭūrgūd = staro tursko muško ime
- Turudšah طورودشاه rijetko (31)
 ṭūrūdšāh
 < tur. ṭūrūd, turgud - staro tursko muško ime + perz. šāh = car, vladar
- Ugraš اوغراس rijetko (1)
 ūgrāš
 < tur. ūgrāš = borba, bitka, rad, bavljenje

Umur	اومور	
ūmūr		rijetko (12)
< tur. ūmūr = staro tursko ime		
Veledhan	ولد خان	
waladhān		rijetko (17)
< arap. walad = dijete, sin + tur. hān = vladar		
Velihan	وليخان	
walīhān		rijetko (2)
< arap. waliyyu = prijatelj, pomoćnik, miljenik + tur. hān = vladar		
Velišah	وليشاه	
walīšāh		rijetko (4)
< arap. waliyyu = prijatelj, pomoćnik, miljenik + perz. šāh = car, vladar		

* * *

Lično ime *Abdullah* u defteru koji smo obrađivali susrećemo samo 20 puta, ali se zato kao patronim javlja veoma često. Već je ranije pisano da se patronimom *Abdullah* "eufemističkim, opštim imenom"¹³ prikriva kršćansko porijeklo. Ovo nije pravilo, ali ga možemo pratiti kao pojavu.

Međutim, zapazili smo da je nešto rjeđi slučaj upotrebe ovog patronima u selima. Islamizacija je još u toku i logično je da bar manji postotak gradskog stanovništva čine konvertiti. Međutim, u kasabama skoro uopšte ne srećemo kršćanska imena kao patronime. Kasaba se razvija kao muslimanski nukleus.¹⁴

U selima, naročito manjim, polarizacija još nije došla u ovu fazu. To se može dodati i rajinski status muslimanskog seoskog stanovništva. Pri popisu seoskog stanovništva, zemljišni posjed, baština je primarni elemenat popisa. Često srećemo kršćanska imena kao patronime, koja nam ukazuju da je trenutni vlasnik baštine islamizirani potomak bivšeg vlasnika. Nasuprot tome, pri popisu gradskog stanovništva primat se daje ličnom imenu i zanimanju (pošto se radi o stanovništvu koje se bavi zanatstvom) ili nekom drugom sekundarnom obilježju pojedinca. Patronim više nije obavezan elemenat antroponimijske formule.¹⁵

Uzimajući sve ovo u obzir, uzdržani smo prema tvrdnji da se patronimom *Abdullah* prikriva kršćansko porijeklo, pogotovo zato što je izabrano jedno određeno ime koje više može ukazivati na to porijeklo nego ga prik-

13 Adem Handžić, *O islamizaciji u sjeveroistočnoj Bosni*, POF 16-17, Orijentalni institut, Sarajevo 1970, str. 38.

14 Isto, str. 45. "Razvijanjem samih gradova, tj. muslimanskih gradova (kasaba), centara osmanske vlasti i muslimanskog kulturnog djelovanja, koji su osigurali povoljnije životne uslove, počela se osjećati izvjesna polarizacija... Tamo opet gdje je muslimansko gradsko stanovništvo islamizacijom preraslo iz mahala srednjovjekovne varoši nastojalo se stvoriti jedan muslimanski centar (koji se pregrupisavanjem izdvajao iz stare varoši), da bi ga bilo moguće utvrditi, tako da je kršćanska varoš ostajala iza zida palanke".

15 O antroponimijskim sistemima i antroponimijskoj formuli vidi: Srđan Janković, *Antroponimijski sistemi*, Odjek XXXIII/3, Sarajevo 1980.

rivati. Smatramo da se vjerovatno radi o formuli koju je sam pisar primjenjivao kod popisa, naročito gradskog stanovništva.

Obrađujući materijal iz ovog deftera primijetili smo jednu pojavu vezanu za imena *Muslihuddin* i *Muhjiddin*. Nosioći ovih imena su u većini slučajeva vjerski službenici (imami, hatibi ili mujezini).¹⁶ Obzirom na značenja ovih imena (*Mušlihuddin* = popravljlač vjere, *Muħyiddin* = onaj koji oživljava vjeru) smatramo da su ona u vezi sa njihovom službom. Kao primjer može nam poslužiti i podatak o dobrotvoru, vakifu Hadži Mustafi, sinu Ishakovom koji je poznatiji kao *Muslihuddin Čekrekčija*.¹⁷ I u drugim izvorima uočljiva je ova pojava.¹⁸

Spomenućemo ovdje i jedno interesantno zapažanje u vezi sa imenom Hamza. Olga Zirojević smatra da se ime *Hamza* na našem prostoru javlja prije dolaska Turaka i islamizacije.¹⁹ Ono se sasvim slučajno podudarilo sa arapskim imenom, a inače je zapadne provenijencije. To je njemačko, odnosno sasko ime *Johanus*, *Hansa*, kasnije *Hamza*. Autor navodi i primjere iz deftera koji bi mogli potvrditi da kod imena *Hamza* nije uvijek jasna vjerska pripadnost nosioca. U Defteru za Bosanski sandžak iz 1604. godine nismo primijetili neke specifičnosti upotrebe ovog imena. Radi se o kasnijem izvoru, a i O. Zirojević smatra da *Hamza*, kao kršćansko ime vremenom iščezava.

PREZIMENA NASTALA OD IMENA

Upoređujući registar muslimanskih imena u monografiji I. Smailovića sa registrom imena iz Deftera iz 1604. godine možemo steći uvid koja muslimanska imena nisu više u upotrebi. Među tim imenima više ih je perzijskog i turskog porijekla nego arapskog.

Neka od ovih imena zadržala su se u prezimenima. Ne može se reći da se radi o pravilu, ali su imena koja više nisu u upotrebi češća u prezimenima od drugih. Uočljivo je da se češće javljaju bez nastavaka karakterističnih za prezime. Upotrebom je došlo do distinkcije između imena i prezimena. Npr. danas u Bosni i Hercegovini ne srećemo prezimena *Osman*, *Hasan*, *Jusuf*, jer su to još uvijek frekventna lična imena, ali zato srećemo prezimena *Malkoč*, *Korkut* i sl. Ova pojava sreće se i u srpskohrvatskom jeziku. Petar Šimunović u svojoj knjizi *Naša prezimena* navodi takve primjere i smatra da su prezimena nalik na lična imena češća tamo gdje su prezimena starija. S onomastičkog gledišta ovakva prezimena nisu funkcionalna jer lič-

16 U Popisu iz 1604. susrećemo između ostalih ove primjere: Mahala džamije Mevlana Arapa u Sarajevu, *Muslihuddin*, imam; Mahala džamije Šejha Ferruha, *Muslihuddin*, mujezin; Mahala džamije sultana Bajezida u Čelebi Pazaru (Rogatica), *Muhjiddin*, mujezin; Mahala Oručevog mesdžida u Tešnju, *Muhjiddin*, mujezin.

17 Vidi: *Vakufname iz Bosne i Hercegovine* (XV i XVI vijek), Orijentalni institut, Monumenta Turcica, Serija III, Vakufname knj. 1, Sarajevo 1985.

18 Vidi navedeno djelo. Među svjedocima vakufnama ima dosta primjera osoba s imenom *Muhjiddin* ili *Muslihuddin* koji su imami, mujezini, muderisi, imami.

19 Olga Zirojević, *Oko imena Hamza*, Istorijski časopis, Istorijski institut u Beogradu, knj. XXIX-XXX, Beograd 1983, str. 153-157.

no ime pokriva oba onomastička znaka imenske formule - ime i prezime. Ovakav lik prezimena pruža manje obavijesti od tipičnih prezimena i otežava identifikaciju. To vjerovatno nije slučaj kad je lično ime veoma rijetko ili kad se sasvim gubi iz upotrebe. Ovdje ćemo navesti neka prezimena nastala od imena:

Ajaz	Behmen	Mustedan
Ajvaz	Dogan	Pirija
Arslan	Džihan	Pervan
Ašik	Hubijar (Hubijer)	Perviz
Alidžan	Hurem	Sarija
Ališah	Karadža	Sefer
Aladžuz	Koldžo	Torlak
Balaban	Korkut	Šahin
Balija	Kurt	Šahman

FREKVENCIJA MUSLIMANSKIH MUŠKIH IMENA U POPISU IZ 1604. GODINE

Ovdje ćemo iznijeti podatke o frekvenciji muslimanskih muških imena u Popisu. Nismo uzimali u obzir imena očeva, tj. patronime, nego samo vlastita imena popisanih osoba.

1. Mustafa	2216	5,58	16. Sulejman	655	1,65
2. Ali	2173	5,47	17. Ferhad	619	1,56
3. Hasan	2151	5,41	18. Hurrem	577	1,45
4. Husejn	1953	4,91	19. Džafer	574	1,44
5. Mehmed	1833	4,61	20. Piri	499	1,26
6. Ibrahim	1719	4,32	21. Mahmud	498	1,25
7. Jusuf	1383	3,48	22. Behram	493	1,24
8. Memi	1368	3,44	23. Sefer	484	1,22
9. Ahmed	1322	3,33	24. Murad	407	1,02
10. Osman	1247	3,14	25. Ejnehan	386	0,97
11. Bali	1068	2,69	26. Derviš	385	0,97
12. Kurd	863	2,17	27. Timur	375	0,94
13. Omer	704	1,77	28. Oruč	363	0,91
14. Nasuh	693	1,74	29. Bajezid	352	0,89
15. Veli	679	1,71	30. Abdi	327	0,82

* Prvi broj predstavlja zastupljenost u obrađivanoj građi, a drugi procenat zastupljenosti.

31. Hamza	304	0,76	69. Karagoz	114	0,29
32. Šahman	297	0,75	70. Rizvan	114	0,29
33. Kurd-Ali	297	0,75	71. Širmerd	113	0,28
34. Iskender	295	0,74	72. Abdurrahman	104	0,26
35. Gazi	278	0,70	73. Alagoz	100	0,25
36. Turhan	275	0,70	74. Hubjar	100	0,25
37. Bešir	270	0,68	75. Muruvvet	96	0,24
38. Mezyd	254	0,64	76. Hajdar	95	0,24
39. Timurhan	253	0,64	77. Dursun	92	0,23
40. Pervane	250	0,63	78. Sinan	88	0,22
41. Gazanfer	249	0,63	79. Isa	87	0,22
42. Jahja	244	0,61	80. Širi	86	0,22
43. Ilijas	243	0,61	81. Mehdi	85	0,21
44. Hizir	228	0,57	82. Zulfikar	70	0,18
45. Salih	227	0,57	83. Alihan	69	0,17
46. Uvejs	219	0,55	84. Pir-Mezid	67	0,17
47. Šaban	209	0,53	85. Junus	66	0,17
48. Tur-Ali	206	0,52	86. Kejvan	66	0,17
49. Firuz	199	0,50	87. Isa-Bali	65	0,16
50. Redžeb	195	0,49	88. Ajdin	61	0,15
51. Ališah	193	0,49	89. Šahin	60	0,15
52. Halil	190	0,48	90. Jakub	57	0,14
53. Kasim	188	0,47	91. Hodaverdi	53	0,13
54. Musa	186	0,47	92. Muharrem	51	0,13
55. Ramazan	168	0,42	93. Mumin	50	0,13
56. Nezir	167	0,42	94. Balaban	49	0,12
57. Lutfi	164	0,41	95. Atmadža	47	0,12
58. Davud	160	0,40	96. Arslan	46	0,12
59. Korkud	148	0,37	97. Atlu	46	0,12
60. Pir-Ali	145	0,36	98. Islam	42	0,11
61. Bekir	139	0,35	99. Bahtijar	41	0,10
62. Durak	138	0,35	100. Merdžan	38	0,10
63. Memišah	132	0,33	101. Ajas	38	0,10
64. Husrev	131	0,33	102. Pašajigit	37	0,09
65. Ejnebegi	126	0,32	103. Sejdi	36	0,09
66. Malkoč	125	0,31	104. Ishak	35	0,09
67. Ismail	117	0,29	105. Perviz	34	0,09
68. Barak	116	0,29	106. Durmuš	31	0,08

107. Husam	31	0,08	145. Kemal	11	0,03
108. Turud	31	0,08	146. Šehsuvar	11	0,03
109. Šadi	30	0,08	147. Kanber	10	0,03
110. Memihan	29	0,07	148. Karadža	10	0,03
111. Muslihuddin	26	0,07	149. Musli	10	0,03
112. Turgud	25	0,06	150. Pervan	10	0,03
113. Bajramlu	24	0,06	151. Abduldželim	8	0,02
114. Evlija	24	0,06	152. Bilal	8	0,02
115. Faik	23	0,06	153. Ejub	8	0,02
116. Hadži	23	0,06	154. Fazlullah	8	0,02
117. Emiršah	22	0,06	155. Sufi	8	0,02
118. Abdullah	20	0,05	156. Behlul	7	0,02
119. Sarudža	20	0,05	157. Imeršah	7	0,02
120. Šihabuddin	20	0,05	158. Nurullah	7	0,02
121. Evhad	20	0,05	159. Šudža	7	0,02
122. Divane	19	0,05	160. Šahbeg	7	0,02
123. Devlethan	18	0,05	161. Abdulkерim	6	0,02
124. Ferruh	18	0,05	162. Alidžan	6	0,02
125. Latif	18	0,05	163. Behadir	6	0,02
126. Nebi	18	0,05	164. Čališ	6	0,02
127. Rustem	17	0,04	165. Feta	6	0,02
128. Sejdin	17	0,04	166. Hidajet	6	0,02
129. Veledhan	17	0,04	167. Hoškadem	6	0,02
130. Budak	16	0,04	168. Mesih	6	0,02
131. Jahši	16	0,04	169. Sadik	6	0,02
132. Muhjuddin	16	0,04	170. Siradž	6	0,02
133. Selim	16	0,04	171. Šahbaz	6	0,02
134. Dogan	15	0,04	172. Tahir	6	0,02
135. Evrenos	14	0,04	173. Ataullah	5	0,01
136. Ivez	14	0,04	174. Bešaret	5	0,01
137. Muslim	13	0,03	175. Dede	5	0,01
138. Seid	13	0,03	176. Hamid	5	0,01
139. Zekir	13	0,03	177. Kalender	5	0,01
140. Umur	12	0,03	178. Nuh	5	0,01
141. Ihtijar	12	0,03	179. Abdusselam	4	0,01
142. Gunelu	12	0,03	180. Bajram	4	0,01
143. Hajruddin	11	0,03	181. Bedruddin	4	0,01
144. Idris	11	0,03	182. Džihanšah	4	0,01

183. Kabil	4	0,01	221. Abdulgani	1	0,00
184. Kara-Ali	4	0,01	222. Abdulkadir	1	0,00
185. Murteza	4	0,01	223. Abdullatif	1	0,00
186. Velišah	4	0,01	224. Abid	1	0,00
187. Solak	4	0,01	225. Ajeti	1	0,00
188. Timurtaš	4	0,01	226. Alauddin	1	0,00
189. Tur-Bali	4	0,01	227. Bahšajiš	1	0,00
190. Turušah	4	0,01	228. Bališah	1	0,00
191. Abdulvehhab	3	0,01	229. Bazjigit	1	0,00
192. Dogdi	3	0,01	230. Behauddin	1	0,00
193. Fazli	3	0,01	231. Pehlivan	1	0,00
194. Hajrullah	3	0,01	232. Behmen	1	0,00
195. Kadiri	3	0,01	233. Bektaš	1	0,00
196. Mensur	3	0,01	234. Burhan	1	0,00
197. Uzun	3	0,01	235. Danijal	1	0,00
198. Sejfullah	3	0,01	236. Devridžihan	1	0,00
199. Sunkur	3	0,01	237. Džanfida	1	0,00
200. Abdišah	2	0,01	238. Džemšah	1	0,00
201. Ajvaz	2	0,01	239. Džihan	1	0,00
202. Ali-Bali	2	0,01	240. Džihangir	1	0,00
203. Ašik	2	0,01	241. Elvan	1	0,00
204. Koldžu	2	0,01	242. Enes	1	0,00
205. Dilaver	2	0,01	243. Eršah	1	0,00
206. Huvejdi	2	0,01	244. Erdogdu	1	0,00
207. Kubad	2	0,01	245. Evlišah	1	0,00
208. Kurteš	2	0,01	246. Fethi	1	0,00
209. Lutfullah	2	0,01	247. Fethullah	1	0,00
210. Maksud	2	0,01	248. Hadžib	1	0,00
211. Orhan	2	0,01	249. Hafiz	1	0,00
212. Pir-Budak	2	0,01	250. Humatuvan	1	0,00
213. Pir-Mehmed	2	0,01	251. Ibri	1	0,00
214. Riza	2	0,01	252. Inajet	1	0,00
215. Velihan	2	0,01	253. Joldaš	1	0,00
216. Sejd-Ali	2	0,01	254. Mufid	1	0,00
217. Šahnazar	2	0,01	255. Mursel	1	0,00
218. Šah-Veli	2	0,01	256. Mustedam	1	0,00
219. Torlak	2	0,01	257. Nasrullah	1	0,00
220. Abas	1	0,00	258. Nasruddin	1	0,00

259. Pijale	1	0,00	269. Sejfuddin	1	0,00
260. Purdžavan	1	0,00	270. Seldžuk	1	0,00
261. Resul	1	0,00	271. Selimšah	1	0,00
262. Rešad	1	0,00	272. Selvihan	1	0,00
263. Rušen	1	0,00	273. Šahkerim	1	0,00
264. Saduddin	1	0,00	274. Šuajb	1	0,00
265. Zekerijja	1	0,00	275. Timuršah	1	0,00
266. Saltuk	1	0,00	276. Turudšah	1	0,00
267. Sari	1	0,00	277. Ugraš	1	0,00
268. Seferdi	1	0,00			

ŽENSKA MUSLIMANSKA IMENA U POPISU IZ 1604. GODINE

Aiša	Hasna	Rukija
Akča	Hatidža	Sakina
Alemšah	Huma	Safija
Benefše	Huri	Selma
Bulbul	Hursende	Selvi
Devleta	Huvejda	Sijahšah
Dudi	Kadrija	Sultani
Džemila	Kameršah	Sultanvehbi
Dževher	Kanita	Šaha
Džihanšah	Kerima	Šahmelik
Džilvi	Kumri	Šahdidar
Elifa	Kumrišah	Šemsa
Emina	Mejli	Šuhra
Fatima	Merdžan	Tadžija
Gulbehar	Merjem	Tenzila
Gulnas	Nadžija	Turšah
Gulsum	Nebija	Zahida
Hadža	Nefisa	Zehra
Halima	Nevbih	Zejneb
Hamida	Rahima	Zijada
Hani	Razija	Zilha
Hanifa	Rejhan	Zulejha

LIČNO IME	Borač	Studena	Olovo	Maglaj	Trebetin	Tešanj	Kotor	Banjaluka	Vrhovine	Kobaš	Lefče	Sarajevo	Ras	Visoko	Ukupno
1. Abas	عباس											1			1
2. Abdi	عبدى	4	27	4		4		5		6	1	158	9	54	327
3. Abdšah	عبدى شاه، عبد يشاه											1		1	2
4. Abduldželi	عبد الجليل							1				4	3		8
5. Abdulgani	عبد الغنى							1							1
6. Abdulkadir	عبد القادر	1													1
7. Abdulkirim	عبد الكريم			1		1				2		1	1		6
8. Abdullah	عبد الله	2	1					1		3		11	1	1	20
9. Abdullatif	عبد اللطيف												1		1
10. Abdulvehhab	عبد الوهاب												2	1	3
11. Abdurrahman	عبد الرحمن	8	18	9		8	1	4	2	12	2	19	1	17	104
12. Abdusselam	عبد السلام											4			4
13. Abid	عابد							1							1
14. Ahmed	احمد	18	120	12		24	3	34	3	22	6	626	82	117	1322
15. Ajas	اياس	12	1	4	2			1				15		3	38
16. Ajdin	ايدىن	6										35	3	3	61

LIČNO IME		Borač	Studena	Olovo	Maglaj	Trebetin	Tešanj	Kotor	Banjaluka	Vrhovine	Kobaš	Lefče	Sarajevo	Ras	Visoko	Ukupno
17.	Ajeti	ايچي			1											1
18.	Ajvaz	ايواد											1		1	2
19.	Alagoz	الاکوز	37	3	14					1		2	35	6	2	100
20.	Alauddin	علاء الدين											1			1
21.	Ali	علي	297	23	171	5	70	15	98	12	58	44	968	120	237	2173
22.	Ali-Bali	علي بالي											1		1	2
23.	Alidžan	عليجان										1	5			6
24.	Alihan	عليخان	3		18		1	3	1				27	1	15	69
25.	Ališah	عليشاه	10	1	29	7	1	7	4	2	1	2	71	2	55	193
26.	Arslan	ارسلان	3		7	2	3	1	6		5	3	7	3	6	46
27.	Ašik	عاشق							1				1			2
28.	Atullah	عطاالله	2		2								1			5
29.	Atlu	اتلو	12	1	12				1	1	1	1	14	3		46
30.	Atmadža	اتمجه	7		9		1	1					29			47
31.	Bahsajš	بخشایش													1	1
32.	Bahitjar	بختیار	11	4	5						2	1	11	1	6	41
33.	Bajezić	بايزيد	78	4	50	12	1	10	4	2	9	4	126	10	34	352

LIČNO IME	Borač	Studena	Olovo	Maglaj	Trebetin	Tešanj	Kotor	Banjaluka	Vrhovine	Kobaš	Lefče	Sarajevo	Ras	Visoko	Ukupno
	34. Bajram بایرام، بیرام			1	2				1						
35. Bajramlu بیراملو، بیراملو	1	1		1		3				1	1	14		2	24
36. Balaban بالابان	15		7	1								20		6	49
37. Bali بالی	141	13	89	23	3	34	13	44	4	36	16	431	26	195	1068
38. Bališah بالیشاه			1												1
39. Barak براق	33	2	24	2				1		2		40	2	10	116
40. Bazjigit بازجیگیت									1	1		1			1
41. Bedruddin بدالدین			1						1	1		1			4
42. Behadir بهادر	2		1				1					1	1		6
43. Behauddin بهالدین														1	1
44. Behlul بهلول	4	1								1		1			7
45. Behluvan بهلوان												1			1
46. Behmen بهمن												1			1
47. Behram بهرام	92	8	37	6		9	5	19	1	11	12	184	11	98	493
48. Bekir بکر	48		2	5		7	3	10	1	7	3	29	5	19	139
49. Bektaš بکتاش								1							1
50. Bešir بهشیر	18		16	8		5	1	10	1	3	3	151		54	270

LIČNO IME		Borač	Studena	Olovo	Maglaj	Trebetin	Tešanj	Kotor	Banjaluka	Vrhovine	Kobaš	Lefče	Sarajevo	Ras	Visoko	Ukupno
51.	Bešaret بشارت										1	1	1		2	5
52.	Bilal بلال				3				1		1		3			8
53.	Budak بوداك			2	1				1				8		4	16
54.	Burhan برهان									1						1
55.	Čališ چالیس			1									4		1	6
56.	Ćejvan v. Kejvan کیوان															
57.	Danijal دانیال														1	1
58.	Davud داود	26	3	21	3		2		5		5	1	86	3	5	160
59.	Dede دده	1		1										1	2	5
60.	Derviš درویش	92	6	17	4		3		8		5	2	191	23	34	385
61.	Devlethan دولتخان												18			18
62.	Devridžihan درویدجیان		1													1
63.	Dilaver دیلاور										2					2
64.	Divane دیوانه	5		1		1					1	1	6	4		19
65.	Dogan طغان، طوفان	3	1	2				1	1				5		2	15
66.	Dogdi طوغدی				1				1						1	3

LIČNO IME		Borač	Studena	Olovo	Maglaj	Trebetin	Tešanj	Kotor	Banjaluka	Vrhovine	Kobaš	Lefče	Sarajevo	Ras	Visoko	Ukupno
83.	Erdogdu	اريدودن					1									1
84.	Evhad	اوحاد	1	1								11			7	20
85.	Evrenos	اورينوس	2	1	1			1			1	7			1	14
86.	Evlja	اوليا	1	4	1							13		1	4	24
87.	Evlišah	اوليشاه													1	1
88.	Faik	فايش	15	1								3	2	2	2	23
89.	Fazli	فضلي											3			3
90.	Fazlullah	فضل الله									1	5	2			8
91.	Ferhad	فرهاد	99	9	8	1	22	5	25	4	15	17	253	19	92	619
92.	Ferruh	فروح، فرح	2		1		2		2		1		7	1	2	18
93.	Feta	فتا					1						5			6
94.	Fethi	فتحي									1					1
95.	Fethullah	فتح الله												1		1
96.	Firuz	فيروز	16		5		8	1	11	2	4	9	58	1	53	199
97.	Gazanfer	غضنفر	37	1	5	1	4	1	7	2	12	7	109	1	30	249
98.	Gazi	غازي	51	2	1		5	1	6		17	5	110	1	50	278

LIČNO IME	Borač	Studena	Olovo	Maglaj	Trebetin	Tešanj	Kotor	Banjaluka	Vrhovine	Kobaš	Lefče	Sarajevo	Ras	Visoko	Ukupno
99. Gunelu	2	4										3	3		12
100. Hadži	8	2									1	4	4	4	23
101. Hadžib				1											1
102. Hafiz								1							1
103. Hajdar	12	1	3	2		3		1		5	5	33	11	19	95
104. Hajruddin	2		2				1	4	1	1					11
105. Hajrullah												3			3
106. Halil	18	4	8	6	1	2	2	11		6	2	104	9	17	190
107. Hamid	3												2		5
108. Hamza	76	3	42	4		7	2	5		7	4	121	9	24	304
109. Hasan	377	24	158	34	5	64	15	91	6	59	36	940	83	259	2151
110. Hidajet	1		3					1			1				6
111. Hizir	33	4	18	12		13		10	1	5	1	88	21	22	228
112. Hodaverdi	10		15	2		4		3		2	1	9	3	4	53
113. Hoškadem	3											3			6
114. Hubijar	8	5	12	4		4	1	4				46		13	100

LIČNO IME		Borač	Studena	Olovo	Maglaj	Trebetin	Tešanj	Kotor	Banjaluka	Vrhovine	Kobaš	Lefče	Sarajevo	Ras	Visoko	Ukupno
115.	Humatuvan هما تون			1												1
116.	Hurrem خرم	105	6	72	5		11	3	15		5	9	255	6	85	577
117.	Husam حسام								1				23		7	31
118.	Husejn حسين	280	16	149	31	6	55	18	73	4	59	26	924	54	258	1953
119.	Husrev حسرو	37	1	8			3		5	1	6		30	9	31	131
120.	Huvejdi هویدی	1											1			2
121.	Ibrahim ابراهيم	260	11	133	42		48	3	96	4	50	26	771	42	233	1719
122.	Ibri ابری												1			1
123.	Idris ادریس	1							2	1		2	4		1	11
124.	Ihtijar اختیار	2									1		4		5	12
125.	Ilijas الیاس	34	3	28	3		3	4	2	1	6	1	118	22	18	243
126.	Imersah ایمرشاه														7	7
127.	Inajet عنایت														1	1
128.	Isa عیسی	14	1	7	1		4	2	2		3	2	43	4	4	87
129.	Isa-Bali عیسی بالی	11		2	1		4		1	1		2	27	3	13	65
130.	Ishak اسحاق	11	2	4	1								8	5	4	35

LIČNO IME		Borač	Studena	Olovo	Maglaj	Trebetin	Tešanj	Kotor	Banjaluka	Vrhovine	Kobaš	Lefče	Sarajevo	Ras	Visoko	Ukupno
131.	Iskender اسکندر	55	2	48	2	1	2	3	7		3	5	146	5	16	295
132.	Islam اسلام	1		1									36		4	42
133.	Ismail اسماعيل, اسماعيل	38		11	2		1		4	1	1	1	45	2	11	117
134.	Ivez عوض	3		4							1		3		3	14
135.	Jahja جها, يحيى	62	1	28	6		8		3	1	7	1	85	6	36	244
136.	Jahši يخشى	9	1	6												16
137.	Jakub يعقوب	7	1	8		1			1			1	30	4	4	57
138.	Joldaš يولداش														1	1
139.	Junus يونوس	14	1	8	1				1			3	34	3	1	66
140.	Jusuf يوسف	279	21	128	30	2	40	14	31	3	22	19	584	45	165	1383
141.	Kabil قابيل			1					1			2				4
142.	Kadiri قديري	1												2		3
143.	Kalender قائندر				1										4	5
144.	Kanber قنبر				1						1	1	3		4	10
145.	Kara Ali قارملي			1	1				1				1			4
146.	Karadža قراجه	5		1	1								1	2		10

LIČNO IME		Borač	Studena	Olovo	Maglaj	Trebetin	Tešanj	Kotor	Banjaluka	Vrhovine	Kobaš	Lefče	Sarajevo	Ras	Visoko	Ukupno
147.	Karagoz	فرهگوز	5	20	1		2		2	1	1	2	34	3	3	114
148.	Kasim	فاسم	1	29	2		3		2	1	4	2	89	6	8	188
149.	Kejvan	کيوان		2			1	2	6		5	1	25	6	12	66
150.	Kemal	کمال	2	1								1	7			11
151.	Koldžu	کولجی	1											1		2
152.	Korkud	قورقود	12	18	2		1		8		5	1	64	3	34	148
153.	Kubad	کباد							1			1				2
154.	Kurd	قورد	145	94	17		45	8	36	1	41	25	260	28	154	863
155.	Kurd-Ali	قورد علي	18	1	26	10	11	3	17	1	15	7	146	5	37	297
156.	Kurteš	قورتش					2									2
157.	Latif	لطيف		3			13	1								18
158.	Lutfi	لطفى	1	3	5	7	4	3	10		6	2	45	4	74	164
159.	Lutfullah	لطف الله										1	1			2
160.	Mahmud	محمود	69	8	53	5	1	8	1	10	1	1	239	44	47	498
161.	Maksud	مقصود			2											2
162.	Malkoč	مالقوچ	18	2	4	2	1	3	2		3	1	60	4	25	125

LIČNO IME		Borač	Studena	Olovo	Maglaj	Trebetin	Tešanj	Kotor	Banjaluka	Vrhovine	Kobaš	Lefče	Sarajevo	Ras	Visoko	Ukupno
163.	Mehdi	17	1	23									36	2	6	85
164.	Mehmed	307	13	153	46	6	58	6	105	10	61	30	745	91	202	1833
165.	Memi	178	11	113	31	3	38	9	44	1	46	29	595	34	236	1368
166.	Memihan	2		4									19		4	29
167.	Memišah	9	1	11	4		5		5		2	1	51	3	40	132
168.	Mensur	1											1	1		3
169.	Merdžan	11		1	1			2	7		3	1	4		8	38
170.	Mesih	5		1												6
171.	Mezid	64	5	18	2	3	7	3	7		2	1	118	4	20	254
172.	Mufid												1			1
173.	Muharrem	8		6					2		4	1	13	3	14	51
174.	Muhjiddin	2		1	4		2				1		5	1		16
175.	Mumin	10	2	4	6		3	1	3		7		10		4	50
176.	Murad	52	1	29	11	3	19	4	14		6	7	162	15	84	407
177.	Mursel						1									1
178.	Murteza												1	3		4

LIČNO IME	Borač	Studena	Olovo	Maglaj	Trebetin	Tešanj	Kotor	Banjaluka	Vrhovine	Kobaš	Lefčice	Sarajevo	Ras	Visoko	Ukupno
	243. Šahbeg	2	1	1									3		1
244. Šahbaz	1					2		2				1			6
245. Šahin	11		8			1		1				34	2	3	60
246. Šahkerim														1	1
247. Šahman	63	8	55	1		1		1		15	1	101	1	50	297
248. Šahnazar										1				1	2
249. Šah-Veli												2			2
250. Šehsuvar						2						4	1	4	11
251. Šihabuddin	2	1	7								1	5		4	20
252. Širi	32	1	29			1	1	3	1	2		5	2	9	86
253. Širmerd	19	2	13								1	67	2	9	113
254. Šuajb			1												1
255. Šudža	1											5		1	7
256. Tahir			1									1		4	6
257. Timur	60		34	11	2	11	1	6	2	12	2	147	8	79	375
258. Timurhan	26	3	12	4		5	4	8		4	3	127		58	253

LIČNO IME		Borač	Studena	Olovo	Maglaj	Trebetin	Tešanj	Kotor	Banjaluka	Vrhovine	Kobaš	Lefče	Sarajevo	Ras	Visoko	Ukupno
259.	Timurtaš	تيمور طاش											4			4
260.	Timuršah	تيمور شاه		1												1
261.	Torlak	طور لاق	1											1		2
262.	Turak v. Durak	طور ائ														
263.	Tur-Ali	طور علي	34	1	5		5		6	1			98	6	37	206
264.	Tur-Bali	طور بالي											2		2	4
265.	Turgud	طور غود	6	1	4		3		5	1	1				4	25
266.	Turhan	طور خان	37	1	22	9	3	2	12	2	12	7	118	1	39	275
267.	Turmuš v. Durmuš	طور موش														
268.	Tursun v. Dursun	طور سون، طور سين														
269.	Turudšah	طور رود شاه	1													1
270.	Turušah	طور و شاه	2	1										1		4
271.	Turud	طورود	7	1	4	3			3				12		1	31
272.	Ugraš	اوغراش									1					1
273.	Umur	اومور	2	1						1	2				5	12
274.	Uvejs	اويس	35	2	21	1	10	1	11	1	8	6	86	2	35	219

MUSLIMANSKA IMENA U OPŠIRNOM POPISU BOSANSKOG SANDŽAKA
IZ 1604. GODINE

R e z i m e

Ovim radom predstavljamo neka zapažanja u vezi sa muslimanskim imenima orijentalnog porijekla kod nas. Rad je zasnovan na izvornoj građi s početka 17. vijeka. Dat je registar muslimanskih imena koja se pojavljuju u Opširnom defteru Bosanskog sandžaka iz 1604. godine. Ovaj izvor daje mnoge onomastičke podatke. Opširni je, dakle poimenični, pa daje bogatu građu za ovakva istraživanja u domenu antroponimije. Lična muslimanska imena koja se ovdje pojavljuju su arapskog, turskog i perzijskog porijekla.

Imena arapskog porijekla najčešće imaju značenje neke karakterne osobine. Npr. Nasuh - iskren, Hasan - lijep, dobar. Česta su imena koja predstavljaju genitivnu vezu između riječi *'abd* (rob) i jednog od Božijih imena. Npr. Abdurrahman - rob Milostivog, Abduldželim - rob Uzvišenog, Abdulkadir - rob Moćnog. Vrlo omiljena i frekventna su imena značajnih ličnosti iz istorije islama. Takva su imena: Omer, Ali, Osman, Hasan i Husejn, kao i ime vjerovjesnika Muhammeda, koje je ovdje u turskoj adaptaciji - Mehmed. Takva su i ženska imena Hatidža, Aiša i Fatima. Imena turskog porijekla veličaju junaštvo, čvrstinu i izdržljivost. Česta su imena životinja u vlastitim imenima, što odražava nekadašnji totemizam turskih naroda. Npr. Kurd - vuk, Arslan - lav. I ranije je pisano o upotrebi imena ptica grabljivica kao ličnih imena kod Turaka. Takva su imena: Sunkur - soko, Atmadža - jastreb, Dogan - soko. Imena perzijskog porijekla najčešće imaju značenje junak, hrabar. Npr. Dilaver - hrabar, Behram - junak. Često se perzijska riječ *šah* - vladar, car pojavljuje u kombinaciji sa nekim drugim imenom i daje mu prizvuk otmenosti. Složenice sastavljene od riječi različitog porijekla pojavljuju se i u ličnim imenima. Npr. Hodaverdi - Bogom dan (perz.-tur.), Alidžan (arap.-perz.), Džanfida (perz.-arap.) - požrtvovan.

Najfrekventnija muška imena u ovom defteru su: Mustafa, Ali, Hasan, Husejn, Mehmed, Ibrahim, Jusuf, i Memi. Ime Abdullah pojavljuje se samo kao patronim. Navodi se umjesto kršćanskog imena oca. Ova pojava je naročito izražena u gradskim naseljima.

Imena koja više nisu u upotrebi u Bosni i Hercegovini, ali se zato sreću u prezimenima su slijedeća: Alidžan, Ališah, Balaban, Behmen, Hubijar, Pirija, Sarija, Sefer, Korkut, Kurt, Kurteš, Pervan, Perviz, Mustedam, Selman, Torlak. Ona se najčešće javljaju u ovim oblicima, dakle bez nastavaka karakterističnih za prezimena (ić, ović).

Upoređujući savremeni imenik muslimanskih ličnih imena sa ovim iz 17. vijeka zaključujemo da je među imenima koja su nestala iz upotrebe najviše onih koja su turskog i perzijskog porijekla.

MUSLIM NAMES IN THE COMPREHENSIVE CENSUS OF THE BOSNIAN SANJAK
IN 1604.

S u m m a r y

This paper considers Muslim names of Oriental origin in our country. It is based on the original material from the beginning of the 17th century. The register of Muslim names appearing in the Comprehensive *defter* (census) of the Bosnian Sanjak of 1604 is given here. This source provides various onomastic data. It is comprehensive, i.e. it records individual names, and thus provides abundant material for the research into the field of anthroponymy. Personal Muslim names appearing here are of Arabic, Turkish and Persian origin.

Names of Arabic origin most frequently have the meaning of some character trait. For example, Nasuh - honest, Hasan - handsome, good. Names representing a genitive connection between the word *abd* (slave) and one of the names usually attributed to God are quite frequent. For example, Abdurrahman - Slave of the Merciful, Abduldželim - Slave of the Sublime, Abdulkadir - Slave of the Mighty. Names of distinguished personalities from the Islam history are among favourite and most frequent ones. These are: Omer, Ali, Osman, Hasan, and Husejn, as well as the name of Muhamed, the messenger of Islam whose name appears here in its Turkish version - Mehmed. Favourite female names are Hatidža, Aiša and Fatima. Names of Turkish origin glorify courage, toughness and endurance. Animal names are frequent in personam names, which is a reflection of former totemism of Turkish peoples. For example: Kurd - wolf, Arslan - lion. The use of names of birds of prey as personal names by Turks has already been discussed in published papers. Such names are: Sunkur - falcon, Atmadža - hawk, Dogan - falcon. Names of origin most frequently have the meaning of "hero", "brave". For example, Dilaver - brave, Behram - hero. The Persian word "šah" - Emperor, Tzar, often appears combined with some other name, thus making it sound noble. Compounds composed of words of different origin appear in personal names as well. For example, Hodaverdi - Given by God (Pers. - Tur.), Alidžan (Arab. - Pers.), Džanfida - Self - Sacrificing (Pers. - Arab.).

The most frequent male names in this *defter* are: Mustafa, Ali, Hasan, Husejn, Mehmed, Ibrahim, Jusuf, Memi, Ahmed, Osman. The name Abdullah appears only as a patronym. It is stated instead of the father's Christian name. This phenomenon is particularly prominent in city settlements.

Names which are no longer in use in Bosnia and Herzegovina but do appear in surnames are the following: Alidžan, Ališah, Balaban, Behmen, Hubijar, Pirija, Sarija, Sefer, Korkut, Kurt, Kurteš, Pervan, Perviz, Mustedam, Selman, Torlak. Most often they appear in these forms, i.e. without suffixes characteristic of surnames.

Comparing the list of contemporary Muslim personal names with the one from the 17th C., we conclude that among the names no longer in use, those of Turkish and Persian origin prevail.